Pekka Louhiala

SEPÄN PAJASTA SEMINAARIIN

Kalle Kalliolan elämä

SEPÄN PAJASTA SEMINAARIIN

Pekka Louhiala

SEPÄN PAJASTA SEMINAARIIN

KALLE KALLIOLAN ELÄMÄ

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2025 Pekka Louhiala
Kannen suunnittelu: Pekka Louhiala
Sisuksen taitto: Pekka Louhiala
Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi
Valmistaja: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa
ISBN: 978-952-80-1174-3

Sisällys

Lukijalle 9

Vaari ja Pekka, 1960-luvulla 13

Sukujuuret ja lapsuusaika 15

Isän suku 15
Äidin suku 21
Syntymä ja lapsuusaika 30
Sisarukset Alma ja Kustaa 37

Seminaariaika ja uran alkuvuodet 40

Seminaarissa 40
Kansanlauluja ja kansanperinnettä 46
Lappeen pitäjän Rovon koulussa 1909–10 52
Urjalan Laukeelan koulussa 1910–1912 56
Hämeenlinnaan 60
Isän kuolema 62
Elämä asettuu Hämeenlinnaan 70
Valtiorikosoikeuden jäsenenä 73
Hauskoja kevätretkiä ja muita seikkailuja 77
Musiikkiselostuksia 79

Ellin tarina 87
Veli veljeä vastassa 92

Nuori perhe.....97

”Vauva Kalliola tervetuloa maailmaan!” 99
Äidin kuolema 113
Perhe kasvaa 116
Matkoilla osa 1 122
Politiikassa 129
Oppikirjailija 147
Uusi koulu 152
Markus-setä vierailee uudessa koulussa 157
Sota-aika 163

Jälleen kahdestaan 167

Kataloisten kansakoulun 50-vuotisjuhla 173
Kalevalaisten haastattelu 178
Radioesitelmä Mikael Agricolasta 187
Lasten kouluttaminen 194
Häitä ja lastenlapsia 196

Vanhuus 204

Eläkkeelle 204
70-vuotispäivä 208
Parhaat ystävät Valorinta ja Uppala 212
Joulukirje 234
Säästäväisyysharrastus 236
Matkoilla osa 2 238
Kansanlaulukirja 244

”Vanhuus hiljalleen saapuu - lähtö rajan taakse lähenee” 248

Vaari ja Pekka, 2020-luvulla 268

Lähteet 271

Kiitokset 272

Lukijalle

Olin aina tiennyt, että oli olemassa Salkku, jossa oli vuonna 1966 edesmenneen Vaarini papereita. Salkku oli Mummun vintillä, mutta hän ei halunnut niitä näyttää eikä kai edes itse katsoa. ”Tulee niin haikea olo”, sanoi Mummu.

Niinpä Salkku oli koskemattomana, kunnes Mummu kuoli vuonna 1990. Sen jälkeen Salkku siirtyi enon varastoon, ja oli siellä lähes koskemattomana, kunnes eno kuoli vuonna 2019.

Kesällä 2022 serkkuni Antti Kalliola soitti ja kysyi, olisinko kiinnostunut Vaarin papereista. Hän tiesi kiinnostukseni sukumme historiaan ja sovimme tapaamisen. Yllätyksekseni serkun varastolla odotti Salkun lisäksi vanha puinen matkalaukku täynnä Vaarin kirjallista jäämistöä sekä narulla kiinnitetty pahvilaatikko, jossa luki päällä ”Vaarin nuotteja”. Salkku ja matkalaukku oli avattu sinä aikana, kun ne olivat enoni hallussa, mutta pahvilaatikko oli ollut suljettuna vuodesta 1966 alkaen. Valtaosa pahvilaatikon nuoteista vuosikymmenien aikana kostunut ja homehtunut niin pahasti, että ne oli pakko laittaa roskiin. Salkun ja matkalaukun sisällöt sen sijaan olivat hyvässä kunnossa. Eno oli selvästi osaa paperista lehteillyt, mutta loput olivat olleet koskemattomia 56 vuotta.

Uteliaana ja innoissani kävin aineistoa läpi ensimmäisen kerran kesällä 2022, ja tein samalla alustavan luettelon siitä. Systemaattisemmin aloin lukea aineistoa pikkuhiljaa, ja samalla heräsi ajatus elämäkerran kirjoittamisesta.

Kalle Kalliola oli minulle Vaari, joka kuoli, kun olin yhdeksänvuotias. Omia muistikuvia on paljonkin, mutta tutustuminen Vaarin elämään hänen kirjallisen jäämistönsä kautta on avannut aivan uudella ja rikkaalla tavalla näkökulmia sekä Vaarin elämään että laajemminkin hänen aikaansa. Monesti olen aineiston äärellä hämmästellyt, joskus nauranut ja liikuttunutkin.

Tässä kirjassa kirjoitan Vaarista silloin, kun tapahtumat koskettavat jotenkin suoraan omaa elämääni, ja Kallesta silloin, kun kerron muilta osin hänen elämäntarinaansa. Kirja ei ole historiantutkimusta enkä ole jokaista Kallen kirjaamaa yksityiskohtaa pyrkinyt varmentamaan muista lähteistä. Sen sijaan pyrin kuvaamaan hänen elämäänsä niin kuin hän itse sen näki ja koki.

Kerron kirjassa myös Ellistä eli Mummusta, jonka ehdin tuntea neljännesvuosisadan kauemmin. Suurimman osa lapsuuttani asuin samassa kerrostalossa kuin Mummu ja olimme paljon tekemisissä keskenämme.

Kirjan tyylilaji on *luova tietokirjoittaminen* (creative non-fiction) eli kuvaan Kallen elämän lisäksi sitä, miten päädyin eri tietolähteiden äärelle, mitä ajattelen joistakin Kallen kirjoituksista sekä sitä, kuinka itse koin tietyt tilanteet.

Kalle ei koskaan kirjoittanut päiväkirjaa sanan tavanomaisessa mielessä. Sen sijaan hän kirjoitti vuodesta 1914 alkaen kuolemaansa saakka eräänlaisia vuosikirjoja, joissa oli useimmiten samat alaotsikot ”maailma”, ”Suomi”, ”Hämeenlinna” ja ”kotiolot”. Lisäksi hän kirjoitti erikseen sota-ajasta, matkoistaan, lapsistaan ja onpa joukossa pieni vihko, jonka otsikkona on ”Vitsikirja”. Hän tallensi myös lehtileikkeitä sekä suurimman osan omista lehtikirjoituksistaan, joista valtaosa on konserttiarvosateluja eli Kallen sanoin ”musiikkiselostuksia”.

Aineistoa on paljon, ja Kalle on kuvannut elämäänsä ja tunteitaan rehellisesti. Paikoitellen on myös mainintoja siitä, että jotakin asiaa ei

ole syytä kuvata tässä enempää. Ennen kuolemaansa Kalle poltti osan papereistaan, ja syytä tälle voin vain arvailla.

Kun aloin tutkia Kallen kirjoituksia, ajattelin ensin, että hänhän on jo kirjoittanut muistelmansa itse. Pian kävi ilmi, että vaikka tekstiä eri ajoilta on paljon, se ei toimi sellaisenaan. Käytän kirjassa kuitenkin runsaasti lainauksia Kallen omista kirjotuksista, ja olen merkinnyt ne lainausmerkeillä.

Itse olen miettinyt paljon sitä, millä oikeudella julkaisen otteita Kallen teksteistä ja omia tulkintojani niistä. Oikeutus tulee ensinnäkin siitä, että hän useammassa vihossa mainitsee kirjoittavansa aineistoa ”tulevaa elämäkertaansa varten”. Kalle poltti oletettavasti sellaista aineistoa, jota hän ei halunnut jättää jälkipolville luettavaksi. Tästä olen epäsuorasti päätellyt, että hän hyväksyisi olemassa olevien tekstien käytön elämäkerran lähteenä.

Omistan tämän kirjan Vaarin muistolle ja hänen jälkeläisilleen monessa polvessa.

Hämeenlinnassa marraskuussa 2025

Pekka Louhiala

Vaari ja Pekka, 1960-luvulla

Hämeenlinnassa talvella 1961. On kylmä pakkaspäivä. Menemme koko perhe kylään Vaarin ja Mummun luokse. Palelen matkalla ja käteni ovat jääkylmät. Sisään päästyämme Vaari tunnustelee käsiäni ja sanoo: ”annas kun Vaari lämmittää”. Hän sulkee pienet käteni suurin lämpimien kämmentensä sisään. Tuntuu ihanalta.

Hämeenlinnassa joulun alla 1963. Koko syksyn olen käynyt aamupäivisin lastentarhassa ja siirtynyt sieltä iltapäiväksi ”Vaarin kouluun”. Vaari on ollut eläkkeellä jo vuosia, mutta pitää minulle omasta aloitteestaan koulua, jossa on läksyjä ja lukukauden päätteeksi joulujuhla ja todistuksen jako (kuva).

Hattulan Vuohiniemessä kesällä 1965. Vietämme kesää huvilalla, jonka vanhempani hankkivat pari vuotta aiemmin. Vaari on käymässä ja tapansa mukaan askartelee puusta jotakin. Leikin itsekseni viereisessä huoneessa. Yhtäkkiä kuulen, kun Vaari päästelee ärräpäitä kovaan ääneen. Pelästyn ja juoksen äidin luokse. ”Vaari kiroili!”, sanon äidille kauhuissani. Häntä hieman hymyilyttää: ”No, Vaari on joskus sellainen, kun vaikka iskee vasaralla sormeensa. Älä välitä.”

"Vaarin koulun" joulujuhla.

Hattulan Vuohiniemessä kesällä 1966. On kesäkuun alku, ja Vaari on ollut Mummun kanssa muutaman viikon huvilallamme. Me käymme vain päiväseltään vierailulla, kunnes asetumme taloksi ja Vaari palaa Mummun kanssa kaupunkiin. Yhdellä näistä vierailuista olen Vaarin ja isäni kanssa huvilan olohuoneessa. Vaari sanoo minulle: "Menes, Pekka, katsomaan ikkunasta, joko sieltä tulee mies viikatteen kanssa." Riennän ikkunaan, enkä näe ketään. Isäni on vaivaantuneen näköinen, Vaarilla on alakuloinen hymynkare kasvoillaan. Vasta paljon myöhemmin ymmärrän, mitä Vaari tuolla "viikatemiehellä" tarkoitti.

Kalle Kalliola syntyi kyläsepän esikoisena Kataloisten kylässä Lammilla Kanta-Hämeessä vuonna 1887. Hänen opettajansa kiinnitti huomiota lahjakkaaseen sekä opinhaluiseen poikaan ja kannusti häntä musiikin pariin ja myöhemmin pyrkimään Jyväskylän opettajaseminaariin. Kalle päätyi Hämeenlinnaan ja toimi siellä opettajana yli neljäkymmentä vuotta. Työuransa ohella hän toimi aktiivisesti luottamustehtävissä ja musiikkielämässä. Musiikki olikin Kallelle "toinen elämä".

Kalle kuoli syöpään vuonna 1966 ja jätti jälkeensä laajan kirjallisen aineiston, joka koostuu vuosikirjoista, tilikirjoista, lehtikirjoituksista, käsikirjoituksista, puheista ja kirjeenvaihdosta. Niistä piirtyy kuva poikkeuksellisesta miehestä, joka sai aikaan paljon, oli monella tavalla sosiaalinen, mutta koki samalla raastavaa yksinäisyyttä.

Kirja perustuu tähän jäämistöön sekä kirjoittajan tekemiin haastatteluihin ja arkistotutkimukseen.

"Kalle Kalliola oli minulle Vaari, joka kuoli, kun olin yhdeksänvuotias. Omia muistikuvia on paljonkin, mutta tutustuminen Vaarin elämään hänen kirjallisen jäämistönsä kautta on avannut aivan uudella ja rikkaalla tavalla näkökulmia sekä Vaarin elämään että laajemminkin hänen aikaansa. Monesti olen aineiston äärellä hämmästellyt, joskus nauranut ja liikuttunutkin."

9 789528 011743